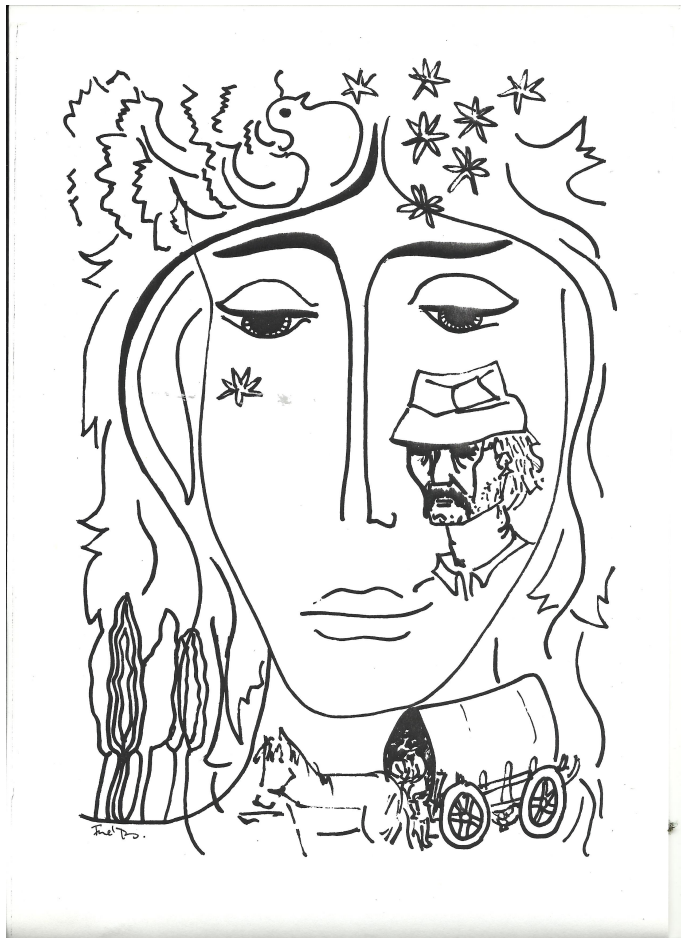

A cigányság kulturális eredményeiről, igényeiről kellene szólnom. Elsőként mégis inkább az identitásról, az önazonosság meghatározásáról és vállalásáról szólnék. Ez most, a népszámlálás kapcsán újult aktualitást nyer. Ki a cigány? Mi a cigány? Etnikum? Nemzetiség? Az önmeghatározás minden nép számára társadalmi szükséglet. Különösen felerősödik ez az igény a válságok idején, mint a mai korban is.

Az én megközelítem a cigányságát büszkén vállaló, hagyományait őrző, és továbbadó, de kettős identitású emberé. A cigányok önmeghatározása ellentmondásos. "Amennyire cigány vagyok, annyira magyar is!" - mondják sokan. Én magam is, ahogy ezt már megvallottam. Se cigányságom, se magyarságom ne vonja kétségbe senki. De a "cigány", mint olyan, mindaddig csak személyes élmény maradhat, amíg a köztudatban a "cigány" fogalom oly sokfélélt jelent. Hazánkban ma tudományosan "a cigányság etnikum, mely sajátos történeti és társadalmi múlttal rendelkezik".

A kettős identitástudat bennem harmóniában van, de magyar voltom mellett cigányságom sem óhajtom megtagadni soha. Minden nemzet büszke az anyanyelvére, nemzetiségére, eredetére, kultúrájára, erkölcsére hagyományvilágára. Különösen érzékenyek erre a kisebbségi sorban élők, közülük is azok, akik őrzik szívükben, személyiségükben népük öntudatát, kultúráját. Akik nem akarnak asszimilálódni, vagy fölölvadni a körülöttük élő többségi nemzet tengerében. A saját nyelv, a saját kultúra, a saját hagyományok a nemzetiséggé válás irányába mutatnak.

Csak hogy ahhoz, hogy egy népcsoport nemzetiséggé legyen, anyaország szükségeltetik. A bizonyítottan őind eredetű cigányság anyaországa India lenne. India nem is zárkózik el tőlünk, de maga is oly soknemzetiségű ország, hogy nemigen várható el az anyanemzet volt vállalása. Mivel a cigányságot az őt körülvevő népek a történelem folyamán majd minden esetben perifériára szorították, leértékelték, életükben más értékek váltak meghatározóvá, amelyek gyakran disszonanciába kerültek a körülöttük élők törvényi és erkölcsi előírásaival. Így alakulhatott ki az az ellentmondásos helyzet, amelyben a cigány embernek a "cigányság" kategóriájához fűződő érzelmi viszonyulása más, ha "maguk között" vannak, más, ha "magyarok" között, hivatalos, vagy nem hivatalos helyen. Nehéz vállalni a cigányságot olyan közegben, ahol a negatív előítélet az uralkodó.

Az utóbbi időben egyre gyakrabban találkozom olyan tanult, jól képzett cigány fiatalokkal, akik nem vállalják cigányságukat. Vajon még mindig úgy érzik, születésük miatt hátrányos megkülönböztetésben lesz részük. Talán szégyellik népüket, s mindazt, ami a köztudatban a cigány szóhoz, mint jelzőhöz kapcsolódik? Lehet, hogy egyszerűen csak gyökértelenné váltak, mert nem volt szerencsájuk a mi ősi kultúránk családi örökségét megkapni. A sors iróniája, hogy a világ többnyire mégis cigánynak tartja őket. Összesúgnak a hátuk mögött... Nehezíti a helyzetet az is, hogy a magyarok körében is felvetődnek identitás-gondok, - gyakori a kérdés, hogy ki is a magyar, milyen is a magyar.

A nemzetben való hit az, ami segíti a kérdés megoldását, megélését. Nem politikus dolog ütköztetni a cigány és a nem cigány kérdést, és nem is hálás. A cigány ember olyan közegben keresi a múltját, amely az identitás szempontjából nagyon is bizonytalan. (Gondoljunk a "nyelvében él a nemzet", az "állam a nemzet" stb. kitételekre.) Nem könnyű feladat tehát a cigányság identitásának megtalálása, elfogadtatása. Egy hazában élünk, de az együttes biztonságért sokat kell tennünk mindkét részcsoporttól. El kell ismerni a cigányság létét, jogait. Joguk van az élethez, de kötelességük figyelembe venni a jogok mellett a kötelezettségeiket is. A történelmi-társadalmi múlt magyarázatot ad, de felmentést nem adhat. A cigány népnek kötelessége ugyanúgy élni, mint a nem cigányoknak. Kötelessége? Ebben nem vagyok biztos. Még akkor sem, ha a jogszabályokat és a társadalmi együttélés szabályait betartandónak ítélem. Ugyanakkor elengedhetetlennek tartom megőrizni és továbbépíteni, újjászervezni

hagyományainkat, azokat a szokásokat, amelyek emberileg is értékesebbé tesznek bennünket a magunk és környezetünk számára.

Az Unesco 1989. november 19-i párizsi közgyűlésén ajánlásokat fogalmazott meg a nyelv, a hagyományos kultúra és folklór védelmében. A dokumentum kiemelte, hogy az egyetemes emberi örökség részeként a hagyományos kultúra a népek és társadalmi csoportok közötti távolságok csökkentésének, valamint a kulturális identitás érvényesítésének eszköze. Vallom, örökösei és hordozói vagyunk egy olyan kultúrának, amelyet mi teremtettünk meg, mi őriztünk meg évszázadokon át, ez a romani kultúra, aminek létét néhányan még a cigányok közül is kétségbe vonják, mondván nem létezik egységes cigányság, tehát nincs egységes cigány kultúra sem.

De vajon létezik-e egységes magyarság? Ennek ellenére senki sem vonja kétségbe a magyar kultúra létezését. Hogyan várhatnánk el, hogy a többségi társadalom kíváncsi legyen a cigányság értékeire, ha mi sem védjük azokat? Ha a cigány fiataloknak sem tanítjuk meg a nyelvet, ha ők sem ismerik a költőinket, íróinkat, muzsikusainkat, énekeseinket, akkor honnan tudnának róluk a nem cigányok? Itt élünk több mint ötszáz éve, és nem ismernek bennünket. Ezen változtatni kell! „Amelyik nép elveszíti nyelvét, kultúráját az eltűnik a népek tengerében.” Szinte hallom a kérdést; kinek érdeke, hogy nyelvünk és kultúránk éljen és virágozzék. Itt és most kellene felsorolnom eredményeinket, kultúránk neves képviselőit, mindazt, amivel a cigányság hozzájárult az egyetemes emberi kultúra gazdagításához.

Méltán lehetünk büszkék nagy elődeinkre és kortársainkra is a legkülönbözőbb művészeti ágak terén. De sorolhatnám itt mindazon cigány mesterembereket is, akik szakmájuk kiváló képviselőiként értéket teremtettek és közvetítettek a századok során. Vagy azokat a sokszor névtelen hősöket, akik a nehéz történelmi időkben részt vettek a magyarság szabadságküzdelmeiben... A közös útról gondolkodom, az adott reális történelmi esélyekről. A közös azt is jelenti, hogy kölcsönös, mégpedig mind a két fél részéről. A beolvasztás politikája, amire a távol- és közelmúlt története is számos szomorú példát szolgáltat, sok-sok tapasztalatot halmozott fel, s számtalan praktikát ismer. Újabb kérdőjel; vajon hány generáción keresztül maradunk meg cigánynak kultúránk, nyelvünk, hagyományaink ápolása, intézményes képviselete nélkül. Az MTA székházában a cigány értelmiségiek találkozóján Orbán Viktor 2008. április 11.-én a következőket mondta

„A cigány kultúrának intézményekre van szüksége. Nem egyszerűen támogatásra, nem egyszerűen ösztöndíjakra, hanem egy saját intézményrendszerre. Olyan intézményrendszerre, amely ezt a kultúrát elismeri, ápolja, és hosszú távon garantáltan fenntartja... szeretném Önöket afelől biztosítani, hogyha a csillagok állása számunka kedvezően változik, akkor ezt a

Írta: Rostás-Farkas György

2016. október 29. szombat, 12:44 - Módosítás: 2016. október 29. szombat, 12:55

kulturális autonómia intézményrendszert Önökkel együttműködve, reményeim szerint az Önök előterjesztései és javaslatai alapján fel fogjuk majd építeni.”-* A csillagok állása úgy látszik, mégsem kedvez számunkra, mert az ígéret eleddig nem valósult meg. Én mégis remélem, talán sikerül megérem, hogy saját múzeumunk, színházunk, kutatóközpontunk és nyelvi műhelyeink lesznek! Legyen múzeuma a cigányságnak, legyen színháza, kutatóközpontja, legyenek kulturális intézményei. Legyenek sajtóorgánumai. Kulturális autonómiáról csak akkor beszélhetünk, ha az említett intézmények biztosítottak lesznek számunkra.

** Idézet Orbán Viktornak a Cigány Értelmiségiek Országos Találkozásán 2008. április 11-én, az MTA székházában megtartott beszédéből.*

(Illusztráció: F. Tóth Zsuzsa)